

NECROLOG.

Kriza János † 1875 márczius 26.

A gyászkeret e sorok körül, mit tölem s szerkesztő társamtól lelkünknek és egyházunk közhangulatának hetek ótai búskomolysága követelt meg, szomoruan jelzi, hogy e füzet az unitáriusok egy nagy veszteségének leverő hírét viszi szét az országba, midőn — oh fájdalom! Istenben elhunyt főtiszteendő és méltóságos **KRIZA JÁNOS**, unitárius püspöknek, kir. tanácsosnak, a Magyar Tudományos Akadémia és Kisfaludy-Társaság tagjának idei márczius 26-án reggeli 6 $\frac{1}{2}$ órakor övéinek karjai s könyhullatásai között, élete 64-dik, példányszerűen szép házaselete 34-dik évében, váratlan s hirtelen haláláról értesíti a kis országrész jobbadán azon osztályát, melynek ő feje, atyja, büszkesége s diszkoronája vala, egyházunknak őt bensőleg tisztelve szerető papságát és világi unitárius hiveit.

A **Keresztény Magvető** szerkesztősége a hála és kötelesség szent tartozásának ismeri alapítójának, a hirneves főpapnak, halhatatlan költőnek és tudósnak hozzá méltó életrajzát arczképével együtt mihamarább adni; addig is azonban saját és olvasói részvétteljes közérzületét im e rövid értesítésben, bárha e két hónapos közlöny késő megjelenése miatt a hazai több mint 200 hír- és folyóirat után aránylag későn is, de tiszteletben és a valódi érdem igaz méltatásában magát egyik által is fejül mulatni nem engedve, kívánja tolmácsolni.

Idvezültünk egy igénytelen székely unitárius pap fia volt, egy, a nép legnemesbjei közül, minő csak valaha az ő classikai világban vagy az újabb keresztény társadalomban, annak kebeléből, egyéniség és nagy képességek által kiválhatott — s egész élete végperceig a népé. Egy szerény község iskolája falai között kezdette tanulását s áthaladva egy akkor még kevéssé fejlett tanrendszerű algymnasium tantárgyi fokozatain, a kolozsvári unitár. fő Collegiumban végzett; nyelvészeti és költői genialitás: és egy nagy szabású léleknek és karakternek már az ifjúból kiragyogó vonásai a közfigyelmet rávonván: a kolozsvári anyaegyház papjává választotta, saját költségén külföldi Akadémiákra, jelesen Berlinbe küldötte, hol ismeretei gyarapítását bévégezvén, kolozsvári papi állomását 1837-ben elfoglalta s azt 1861-ig, 23 éven át, közszerepben állva s hiveitől tiszteltetve töltötte be. Nősülését

Isten keze intézte, élete társává Fűzi János tanár, Borbára nevű leányát adva, egy a test és lélek kitünő előnyeivel mély erkölcsi és vallásos érzést, a szív és kedély érzélem gazdagságaival ritka életügyességet s finom tapintatot egyesítő mivelte hölgyet, egyik kitünőségét az unitárius egyháznak és templomnak, díszét az akkori társadalomnak. Jól termett, tehetséges és tiszta erkölcsű két fiu: Gyula és Kálmán (ki tavaly szakadt ki a szerető család gyémántkoszorujából) egy leány, Lenka, most tanár Kovács János jegyese, lön a boldog frigy szeretet-zálloga. A kolozsvári unitárius egyháznak olyan papja, papnéja és papi háztartása volt, hová mindenki vonszódott, kiket mindenki szeretet és a kiknek pátriárchai szíve az egész társadalmat, minden embert és felebarátot szeretetébe fogadni kész és képes volt. A papnét a tanuló ifjuság evangéliumi szent aszszonyok kegyességéhez hasonló ezer jótéteményeiért a nyjá-nak nevezte s úgy nevezi, úgy tiszteli maig. Nem tudhatni e házra sugárzott-e fény az egyháztól, vagy az egyházra a Kriza pap derék családjától.

E nem küzdelem nélküli — mert az egyház akkor még szűk pénzvizonyai miatt — gyakran érzékeny nélkülözésekkel egybekötött, de tiszta szeretet által boldogított viszony édes kötelékei között városa s a bérczes kis hon fenyőkoszorus határain csak hamar túlemelkedett Kriza neve, a hir szárnyaira vette, eredetien naiv népdalai, metsző élű s szikrázó tüzü epigrammái s a Kis Fiu és Vén Körtefa című egészen sajátosságos és eredeti költői erőben és formai szépségben gazdag dalai útát nyitának neki a Magyar Tudom. Akadémia és Kisfaludy-Társaság tudós köreibe; más oldalról nagy ünnepélyekkorai és zsinati beszédei, templomi és halotti énekes- és egyházi tankönyvei az egyház kebelében szerezték meg számára az első írói helyet s a leggondolkozóbb fők egyikének hirnevét, míg végre 1861-ben a közbizalom a legfelsőbb polczra állitá őt, mint a li theologiai, általános tudományi és írói érdemeivel az egész egyházrendből kimagasodott. E megtiszteltetés élénk véleményküzdelem eredménye, de az egyházra áldásos következményű volt. A testvér felekezetek, Erdély aristocra-tiajának tudománybecsülő tagjai, Magyarország tudósi, az irodalom, az egész ország rokonszenvével tisztelte meg a nagy nevű író és tudós unitárius püspököt.

E szinte 14 évi püspöki tiszt viselése alatt az egyház, daczára nagy és érzékeny veszteségeinek, folyvást gyarapodott, kifelé tekintélye nőtt, angol és amerikai hitrokoninkkal szőtt viszonyaink megerősödtek, szóval: az unitárius egyház

és hitvallás iránt anynyi rokonszenv és akkora elismerés, mint az idvezült püspöksége alatt, annak megalapítása korszaka óta nem nyilvánult. Ő nekünk hosszú évek során át mesterünk, prófétánk és főpapunk, vezérünk, világító fáklyánk, a keresztény szeretetben példaadónk és dicsőségünk vala. Benne látszott meg igazán, hogy a tudomány hatalom, az ész és jellem miképen hódít, és hogy a mai társadalom becsülését s koszoruit csak a szellemi munkában nyilatkozó tudásnak és tehetségnek s a fejlődő nemzeti életre és irodalomra való közvetlen jótékony hatás érdemdíjával adja.

Ez időre esik Kriza kedvelt püspökünknek a VADRÓZSÁK és SZÉKELY NÉPBALLADÁK s a székely nyelv-sajátságokról irt értekezése és szótára kiadása általi valódi megdicsőíttetése. Harmincz évi szenvedélyes buvárkodása s székely nemzete nyelvének, költészetének és sajátságainak szeretetteljes tanulmányozása most termé meg koszoruit. Egy író több megérdemelt tisztességben alig részesült, mint ő Magyarországnak legelső rangu írói részéről; tudományi érdemei elismervék, neve tisztelt egész Sz. István országában, rá is illik Erdélyi fennkölt dala :

Mi zengi tul a bérczeket ?

Mi éli tul a éveket ?

Minek nem sirja a jövő,

Mert az idővel egyre nő ?

A hir! a hir! a hir!

Halála országos részvét s az egész egyház közbánatának tárgya; temetése csaknem az egész város részvétét költötte fel; ott volt minden, a kinek a valódi érdem s tiszta polgári és egyházi erények iránt tisztelet él szívében. Nekem jutott a fájdalmas szerencse, hogy a közérzületet tolmácsoljam s elkísérjem őt a menny tornácziba — a bús temető néma sirjai közé. Oh bár évtizedek múlva kell vala ezt tennem! Ott voltunk mindnyájan, imádkoztunk és sirtunk mindnyájan. Az ajkak helyett a szív könyei beszéltek. A meghatottság általános volt. Évtizedek nem láttak ily temetést . . .

És most elnyugodt az élet sokat fáradozott s szent munkákat végzett vándora! Pihenj, oh pihenj csendesen Kolozsvár sok nagyot és dicsőt rejtő bús temetőjében, oh nemes férfi; népednek igaz embere, székely nemzetednek örök dicsősége! Porhüvelyed aludja a porok között békében örök álmát; szellemed az emberiség örök életével fogja élni örök életét: te hív munkás s az unitáriusoknak igazán nagy püspöke valál. Legyen sírodon e szomorú füzág tanítványodtól s hív tisztelődöttől.

Ferencz József.